

Rusya Tarihi

Barbara A. Engel, Janet Martin, Çev. Feyyaz Şahin

İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2020, 176 Sayfa, ISBN: 978-975-10-3549-3

Nur Banu ŞİMŞEK*

Barbara A. Engel, Amerikalı bir Rus tarihçisidir ve Colorado Boulder Üniversitesi'nde ordinaryus profesördür. Janet Martin, Miami Üniversitesi Tarih Bölümü Fahri Profesörüdür. Çok sayıda makalenin ve birkaç kitabın yazarıdır. Kitabın çevirisini yapan Feyyaz Şahin, 2010 yılında YTÜ İngilizce öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur ve çevirisini yaptığı birçok eser bulunmaktadır.

Bu eser *Russia in World History* adıyla 2015 yılında kaleme alınmış olsa da Türkçeye 2020 yılında çevrilmiştir. Kitap, toplamda sekiz bölümden oluşmaktadır ve Rusya'nın oluşumundan başlayarak Rusya'nın günümüze kadar önemli olaylarını ele almaktadır. Özetle bu kitap Rusya Tarihi'ni ana hatlarıyla konu alarak yazılmıştır. Kitabın içinde bulunan kronoloji bölümü, okurun kitabı tarihi sıralamaya göre takip etmesine yardımcı olmaktadır. Kitabın belli bölümlerinde kullanılan resimler, yazılan konulara uygun bir şekilde yerleştirilmiştir. Kullanılan dil akademik dile uygun olmakla birlikte akıcı ve yalın olması ile okuyucuyu yormamaktadır. Dipnotları bölüm bölüm ayrılarak kitabın sonuna koyulmuştur ve etkin bir şekilde kullanılmıştır. Kitapta Rusya'nın dönemler boyunca gerçekleşen siyasi olaylarının anlatılması ile birlikte kültürel ve bilimsel yenilikler de belirtilmektedir.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi

Kitabın ilk bölümünde, *İlk Vakayiname* eserinden aktarılan bilgilerden yararlanılarak Kiev Knezliği'nin 9. yy. da başlayan oluşumundan 13. yy. da Moğol istilası sonucu yıkımına kadar olan süreci özellikleri, gelişimi, kültürü gibi faktörler ele alınarak anlatılmıştır. Ayrıca Kiev Knezliği'ni yıkan gücün asıl sebebinin Moğol istilası olması ile birlikte kendi aralarında yaşanan anlaşmazlıkların Rus topraklarını dışarıdaki düşmanlara savunmasız hale getirdiği belirtilmiştir.

Moskova'nın Oluşumu ve Gelişimi başlıklı ikinci bölüm, Moğol İmparatorluğu hakkında vakayinameden yararlanıp özet bir bilgi vererek; Moğolların Rus topraklarına gelerek gerçekleştirdiği saldırılarını anlatmaktadır. Moğollar, Kiev Knezliği'ni yenilgiye uğratarak ülkenin nüfusunun çoğunu yok etmiştir. Ruslar, Moğol darbesinden sonra eski gücüne kavuşamazken Kuzeydoğu Rus'taki diğer şehirlerin ise büyümeye başladığı belirtilmiştir. Kuzey kısımlar, 15. yüzyılda Moğol hâkimiyetinden çıkarak kurulacak olan Rus devletlerinin çekirdeğini oluşturduğu belirtilmiştir. Bunlardan birinin, Aleksandr Nevski'nin oğlunun yönetiminde olan Moskova olduğundan bahsedilerek Moskova prenslerinin, ticari bağlantıları ve yeni toprakları ilhak ederek komşu knezlikleri kendilerine tabi kılması sayesinde en güçlü Rus knezliklerinden biri haline geliş serüveni detaylıca anlatılmaktadır. Ayrıca bu bölümde Altınordu Devleti konu edilerek dağılışına kadar ki olan süreci özet bir şekilde anlatılmıştır.

Üçüncü bölüm, Rus topraklarının Avrupa etkisine girerek yaşadığı değişimlerden bahsedilerek başlamaktadır. Ardından Moskova'nın Litvanya ile gerçekleşen savaşları sonrası Moskova'nın Altınordu güçleri ile karşılaşarak Uğra Çarpışması'nın yaşanması Moğolların Rus knezlikleri üzerindeki hâkimiyetinin sonu olarak yorumlanmaktadır. Diğer yandan Moskova ile ortaya çıkmakta olan Tatar Hanlıkları'nın, Kazan Hanlığı'nı ve Astrahan'ı kendi topraklarına kattığı belirtilmiştir. Moskova'nın gerçekleştirdiği zaferleri sonucu devletin yapısını köklü bir şekilde değiştirdiği açıklanmıştır. Moskova'nın genişlemesi ve yöneticilerinin gücü, gittikçe artan nüfusuna bağlı olduğu anlatılarak IV. İvan ve seleflerinin sebep olduğu toplumsal bozulma ve ekonomik zararların etkilerinin gerçekleştiği Karışıklık Dönemi olarak bilinen dönemin Micheal Romanov'un yeni çar seçilmesiyle ne şekilde sona erdiği anlatılmaktadır. Bunun sonucunda ise Rus İmparatorluğu 17. yüzyılın başından 1917 yılına kadar Romanov Hanedanlığı'nın egemenliğine girmiştir.

'Petro Devrimi' başlıklı dördüncü bölüm adından da anlaşılacağı üzere Çar Petro'nun saltanatından 1725 yılında varis bırakmadan ölümü ile geçen süre ele alınmıştır. Büyük Petro'nun kişiliği, döneminde gerçekleştirdiği yenilikler ile savaşlar, hükmetme biçimi, orduda yaptığı değişiklikler gibi birtakım özellikler bu bölümde yalın ve akıcı bir şekilde detaylıca anlatılmıştır. Büyük Petro'nun dünyaya varlığını duyurduğu Rus İmparatorluğu, yüzyılın sonunda topraklarını çok fazla genişletmiş ve tam anlamıyla güçlenen ordu sonunda kırsal kesimde yaşayan halkların hakkından gelmeyi başararak Rusya'nın sınırlarını güvenlik altına almış ve genişletmişti. Bölüm sonunda Büyük Petro'nun ölümünden sonra ardında yoksulluktan kırılmış bir köylü sınıfı ile Avrupalılaşmış bir Rusya bırakmış olduğu belirtilmiştir.

Eserin beşinci bölümü, Avrupa tarihinin en güçlü kadın hükümdarı olan Büyük Katerina'nın, Rusya'nın Avrupa'daki güç politikalarında oynadığı rolü ile önemli ölçüde artmasından bahsederek Katerina'nın hayatı ve tahta çıkışını detaylıca anlatmaktadır. Katerina'nın, tahtı zorla ele geçirme süreci anlatıldıktan sonra onun saltanatı sırasında kültürün büyük ölçüde Batı'dan yayılarak geliştiği bahsedilmektedir. Ardından 1773'te patlak veren isyanın nedenleri ve sonuçları tartışılarak detaylıca konu edinmiştir. Katerina'dan sonra tahta çıkan I. Aleksandr'ın döneminin başlamasıyla bu dönemde gerçekleşen olaylar açıkça anlatılmaktadır. Ayrıca Rus edebiyatının gelişiminin bu dönemde büyük ölçüde artmasının sebepleri ve sonuçları ele alınarak anlatılmıştır. Ruslar, Napolyon ile karşı karşıya geldiğinde Rusya'nın Napolyon karşısında aldığı zafer, Rusya'nın uluslararası prestiji ve Rusların kendi öz imajları açısından çok büyük önem taşıdığı belirtilmiştir. Rusya'nın Avrupa'da üstün bir güç olma yolunda geçirdiği dönüşümün bu zafer sayesinde tamamlandığından ise ayrıca bahsedilmiştir. Bölüm, Rusya'nın Kırım ile gerçekleştirdiği savaşın önemli detaylarından bahsedilerek, Kırım Savaşı'nda Rusların yenilmesi ile son bulur.

Altıncı bölüm, 19. yüzyılın ikinci yarısında isyanların önemli bir ölçüde artış göstermesinin sonucunda yeni çar II. Aleksandr, başka bir isyanın daha patlak vermesinden korkarak Rusya'ya uyguladığı birtakım reformlardan bahsederek başlar. Uygulanan bu reformların önemli sebepleri, nedenleri ve detayları ele alınarak, reformlar sonrası gelen isyanlar Rusya'yı bir devrime sürüklemiş olduğu açıkça belirtilmiştir. Yaşanan bu olaylar sonucu III. Aleksandr yeni çar olarak, babasının olumsuz tepkiler alan reformlarını kısıtlamaya çalışmış olduğu anlatılmıştır. Ardından Rusya'nın ekonomik kalkınması ve küresel ekonomi ile bütünleşmesi, yoksulluk ve sefaletin artmasına sebep olarak gösterilmiş, aynı zamanda daha önce hiç görülmemiş bir coğrafi ve toplumsal hareketlilik sürecini teşvik ettiği belirtilmiştir. Hızlı ekonomik değişim, Rusya'nın gelişmekte olan orta sınıflarında farklı tepkiler bulması, bu sınıfın otokratik hükümeti ve ekonomik politikalarını eleştirmeye başlamasıyla devrimin gerçekleşmesi konu edinilmiştir. Çarın en sonunda devrime güç veren birliği yok ederek harekâtı durma noktasına getirdiği anlatılarak bu bölüm sonlandırılmıştır.

Yedinci bölümde ise 1905-1945 arası gerçekleşen savaşlar ve devrimler detaylı bir şekilde ele alınarak anlatılmıştır. Yaşanan bu savaşlar, özellikle I. Dünya Savaşı süresince Rusya'nın ne tür politikalar izlediği ve bu süreç boyunca yaşadığı olaylar belirtilmiştir. Rusya'da otokrasinin son bulması ile çok sayıda yeni sivil özgürlükleri getirdiği yenilikler yorumlanmıştır. Bu süre sonra Sovyet yönetimine geçiş süreci ve öncesi açık bir şekilde anlatılarak okuyucuya aktarılmıştır. Vladimir Lenin'nin stratejik eylemlerinin Rusya üzerindeki etkilerinden bahsedilerek Sovyetlerin modernleşme sürecinin hızlanmasına kadar olan süreç anlatılmıştır. Daha sonra Stalin rejimi ile II. Dünya Savaşı'nın Sovyetlerin gözünden ne şekilde gözüktüğü belirtilerek yedinci bölüm son bulmuştur.

‘‘Soğuk Savaş ve Komünizmin Çöküşü’’ (1945'ten Günümüze) başlıklı sekizinci ve son bölümde, Sovyetler Birliği'nin bir süper güce ve savaş sonrası dünyadaki en büyük iki devletten birine dönüşmesinin Almanya karşısında alınan zaferin sonucu olduğunu belirterek başlangıç göstermektedir. Bu süreç sonrası yaşanan olayların anlatılmasıyla Soğuk Savaş dönemine gelinerek Soğuk Savaş'ın, dış politikaların yanı sıra iç

politikaları şekillendirerek ülkede bir gerilime sebep olduğundan bahsedilmiştir. Ardından 1956 yılında Stalin'in ölümü ile Kruşçev'in iktidara geçmesiyle birlikte değişimin başladığı aktarılmaktadır. Sovyetler Birliği, dış dünyaya daha açık hale gelmesiyle bilimsel gelişmeler artış göstermiştir.

Yazarlar, Kruşçev'in yerine geçen adamların, değişim değil, istikrar peşinde olduğunu belirterek Sovyetler Birliği'nin, on yıldan biraz daha fazla sonra bu sebeple yıkıldığını aktarmaktadır. 1985 yılında iktidara gelen Mihail Gorbaçov, Sovyet sistemini yeniden düzenleyip canlandırmak ve Soğuk Savaş'a son vermek için çok uğraşmış olsa da ortaya çıkan birtakım sıkıntıların buna engel olduğu aktarılarak bunun sebepleri açık bir şekilde anlatılmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte ortaya çıkan küresel ölçekte gerçekleşen etkiler konu alınarak detaylıca açıklanmıştır. Kitap, 1991 yılında Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle onun izlediği politikalar ve hem devleti getirdiği durum hem de getirebileceği durumların ihtimalleri hakkında tahminler yürütülerek sonlanmıştır.

Sonuç olarak bu eser, Rusya Tarihi'ne ilgisi olan ve Rusya Tarihi hakkında araştırma yapmak isteyenler için faydalı olabilecek bir kaynaktır.